

MĂRCILE DIASTRATICE ÎN DICȚIONARELE BILINGVE ROMÂNNO-SPANIOLE

CARMEN LOZINSKI

Liceul „Miguel de Cervantes”, București

1. Am extins cercetările noastre anterioare consacrate diverselor probleme macro- și micro-structurale ale dicționarilor bilingve româno-spaniole¹ la capitolul *mărcilor diastratice*.

Analiza noastră urmărește din ce este constituit *corpusul unui dicționar bilingv româno-spaniol general* și care este *ponderea terminologiilor* în economia unui astfel de dicționar, *domeniile și subdomeniile înregistrate* (discuție corelată cu cea privind *problema actualizării corpusurilor dicționarilor bilingve existente și a aducerii la zi a mărcilor diastratice*), *tipurile de mărci folosite* de lexicografii, *distribuția consecventă a acestora* la nivelul articolelor, *rolul mărcilor stilistice (diastratice) în definirea sensului și care sunt aplicațiile practice ale unei astfel de analize*.

Materialul ilustrativ este selectat din *Dicționarul român-spaniol – DRS₂*² –, dicționar reprezentativ pentru problemele lexicografiei bilingve româno-spaniole.

2. Un concept cheie în lexicografia bilingvă este cel de **echivalență interlingvistică**. Echivalențele propuse trebuie să releve *sensul și uzajul* termenilor și să aibă *aceleași valori stilistice* în cele două limbi puse în relație. Totodată, lexicografii trebuie să indice *gradul de echivalență* între termenii puși în corespondență și să avertizeze vorbitorul ori de câte ori există o *conotație particulară* a cuvintelor indicate drept echivalenți³.

Mărcile stilistice (diastratice) sunt informații date între paranteze, înaintea definiției lexicografice sau a echivalențelor interlingvistice, și indică preliminar atât situațiile extralingvistice, cât și pe cele lingvistice de comunicare corectă⁴. Întrucât aduc *informații sintagmatice complexe, foarte importante pentru adecvarea comunicării lingvistice* în limba țintă, mărcile diastratice trebuie indicate coerent și consecvent, pentru a fi utile celor care consultă dicționarul respectiv.

¹ Vezi Lozinski (2011, 2012 și 2013). Pentru principiile analizei, vezi Bidu-Vrănceanu (2007, 2010), Bidu-Vrănceanu și Forăscu (2005), Corbin (1989), Coșeriu (2000), Forăscu (2007) precum și articolele *DEFINIȚIE, LECTURĂ, LEXICOGRAFIE, METALEXICOGRAFIE* din DSL.

² Am folosit sigla DRS₂ pentru a-l diferenția de o altă lucrare lexicografică de referință, *Dicționar român-spaniol* (autori Alexandru Calciu, Constantin Duhăneanu, Dan Munteanu) (DRS₁), dicționar analizat de noi (vezi Lozinski 2006, 2008, 2009, 2010a și 2010b), după aceleași principii ale *semanticii moderne* și ale *metalexicografiei*.

³ Pentru discuții referitoare la condițiile punerii în relație a două limbi într-un dicționar bilingv general și analize concrete privind redarea sensului în dicționarele bilingve româno-spaniole vezi și alte articole ale noastre din *Bibliografie*.

⁴ Vezi astfel de lecturi tematice pentru *Dicționarul român-italian* la Bidu-Vrănceanu (2000), iar pentru *dicționarele bilingve româno-spaniole* articolele noastre indicate în *Bibliografie*.

Ne-a interesat, prin urmare, dacă autorii au ținut cont de aceste principii lexicografice și felul în care au rezolvat problemele de decalaj semantic dintre cele două limbi puse în relație.

3. La nivel de *macro-structură*, trebuie remarcate *bogăția lexicală a DRS₂* și preocuparea lexicografilor pentru *reprezentarea tuturor vocabulelor și registrelor limbii române*.

Autorii DRS₂ utilizează o mare varietate de **marci stilistice (diastratice)**, lucru firesc având în vedere corpusul selectat, reprezentarea polisemiei și preocuparea acestora pentru dezambiguizarea semantică și redarea corectă a sensului în limba țintă.

3.1. Modificarea realității extralingvistice și dinamica limbii române din ultimele două decenii au impus înregistrarea multor *termeni și sensuri recente* în DRS₂: ARIERATE, BABYSITTER, A BIPĂI, BUTICAR, CĂPȘUNAR, DISCOUNT, EURODEPUTAT, GRIL, INSEMINARE, INSOLVENȚĂ, PEAJ, RATING, ROVINIETĂ, SOLD, TOUR-OPERATOR, MOBBING ș.a.

Este remarcabil faptul că autorii DRS₂ înregistrează un număr mare de **unități frazeologice recente**¹, pe care le marchează corect și consecvent, pe domenii și subdomenii științifice și registre stilistice. Acestea aparțin **terminologiei economice** (AGENT *imobiliar/de bursă/de turism*, CERTIFICAT *de origine*, SALARIU *mediu pe economie, zonă EURO*), **social-politice** (ORIENTARE *spre dreapta, eșichier POLITIC*, FRAȚIUNE *desprinsă din, Front/Guvern de SALVARE Națională, fenomenul FLUCTUAȚIEI mâinii de lucru*), **militare** (*atrageră/intrare în NATO, adversar al politicii NATO, RACHETĂ instalată în Europa, Înaltul COMISAR ONU, OBIECTOR de conștiință*), **medicale** (FEBRĂ *aviară, boala VACII nebune, SINDROM respirator acut sever, SINDROMUL ADHD/HIPERCHINETIC cu deficit de atenție, SINDROMUL imuno-deficitar, FECUNDAȚIE in vitro*), **sportive** (*Jocuri PARALIMPICE, a ieșit POZITIV la un control antidoping, LEGITIMAREA lui X la clubul Y, în OPENul SUA*), **industrii alimentare** (POTENȚIATOR *de aromă*).

Apar pentru prima dată într-un dicționar bilingv român-spaniol termeni, subsensuri ale unor termeni uzuali românești și sintagme marcate prin (*inform.*): INTERNET, E-MAIL, VIRUS, FIȘIER, A SALVA, MOTOR *de căutare*, INTERNAUT, A PRINTA, PIXEL, FLOPPY DISK, *operator de CALCULATOARE* etc.

3.2. DRS₂ înregistrează, potrivit listei de abrevieri, *termeni de specialitate* din peste o sută de domenii și subdomenii științifice, cum ar fi: *agricultură, anatomie, aviație, apicultură, botanică, cinematografie, chimie, fizică, meteorologie, orfevrerie, silvicultură, televiziune, vinificație, viticultură, zoologie* etc.

Este binevenită *marcarea riguroasă și consecventă în DRS₂ a termenilor din lexicul specializat*, pe domenii și subdomenii științifice, precum și marcarea dublă sau triplă în cazul acelor termeni care aparțin mai multor domenii: ABRAZIUNE (*geol., med., tehn.*), ARVICOL (*bot., zool.*), EMANATISM (*bis., filos.*), EMENAGOG (*med., farm.*), REGOLIT (*astron., geol.*), REGIM (*pol., ec.*) SUMATOR (*tehn., inform.*), SUPERFOSFAT (*chim., agr.*), VIRUS (*biol., inform.*) etc.

Termenii de specialitate din *botanică, ornitologie, zoologie, ihtiologie* sunt puși în relație cu diverși corespondenți spanioli, urmați, între paranteze, și de denumirea latină, pentru

¹ Am optat pentru a scrie cu majuscule doar *cuvintele intrare* sub care sunt înregistrate diversele sintagme, unități frazeologice și contexte, pentru a facilita identificarea lor în corpusul DRS₂.

identificarea referentului avut în vedere: GRELUȘEL (*ornit.*) (*LOCUSTELLA*), GRELUȘEL de zăvoi *BUSCARLA FLUVIAL* (*LOCUSTELLA FLUVIATILIS*), GRELUȘEL pătat *BUSCARLA PINTOJA* (*LOCUSTELLA NAEVIA*), PITULICE (*ornit.*) *I.CARRIZO*, TROGLODITA (*TROGLODYTES TROGLODYTES*). 2. *FILÓSCOPO MOSQUITERO* (*PHYLLOSCOPUS COLLYBITA*), PITOAȘCĂ (*bot.*) *BOLETO GRANULADO* (*BOLETUS GRANULATUS*), ȘOVAR (*bot.*) *POA*, *ESPIGUILLA* (*POA TRIVALIS*) ș.a.

Prezența masivă a terminologiilor într-un dicționar bilingv general este parțial justificată, dată fiind migrarea multor cuvinte din lexicul specializat spre limba comună. Prin urmare, se impune o permanentă *aducere la zi a corpusului dicționarelor bilingve* existente, precum și a *mărcilor diastratice*, integrând o parte din noile terminologii și sensuri specializate și eliminându-le pe cele care nu interesează vorbitorul nespecialist și care ar trebui să se regăsească în lexicografia specializată, sau așa numita **terminografie**.

3.3. Înregistrarea **terminologiei administrativ-legislative a Uniunii Europene**, a impus și folosirea unei mărci nou create în lexicografia bilingvă – (*UE*) –, explicată prin „*din glosarele Uniunii Europene*”: *ACQUISul comunitar*, *CLAUZĂ de exceptare*, *INTREPRINDERI mici și mijlocii*, *INTERPRETARE în sistem „retour”*, *INTERPRETARE în șoaptă / la ureche* etc.

3.4. Spre deosebire de alte dicționare bilingve româno-spaniole, corpusul DRS₂ cuprinde o serie de subsensuri ale unor termeni uzuali și diverse sintagme marcate (*la masoni*), și care, de cele mai multe ori, nu pun probleme de echivalare: *Mare MAESTRU GRAN MAESTRO*, *MASA comună AGAPE*, *MASA dragostei frățești BANQUETE FRATERNAL*, *PAȘAPORT PASAPORTE*, *OBOL ÓBOLO*, *PROBĂ PRUEBA*, *BĂUTURĂ PÓLVORA*, *SĂRUT ACOLADA*, *PERPENDICULARĂ s2 PLOMADA*, *FIR PLOMADA*, *CAMERA de mijloc/din centru CÁMARA DEL MEDIO*, *a trecut la ORIENTul Etern HA PASADO AL ORIENTE ETERNO*.

3.5. Inedită pentru lexicografia bilingvă este și înregistrarea unor subsensuri și sintagme marcate prin (*heraldică*). Uneori corespondenții acestora coincid cu cel prin care poate fi echivalat sensul de bază al termenului respectiv (*CRUCE în flori de crin CRUZ FLORDELISADA*, *CRUCE în formă de trifoi CRUZ TREBOLADA*, *CRUCE spânzurătoare CRUZ POTENZADA*, *ÎMPESTRIT s2. DIAPREADO*, *ABIGARRADO*), altele sunt diferiți (*NUIA s4 VERGETA*, în *NUIELE VERGETEADO*, *PĂLĂRIE s5 CAPELO*, *SOLZOS s3 MARIPOSADO*, *STEA cu coadă ESTRELLA CAUDADA*, *SPÂNZURĂTOARE POTENZA*, *stând pe FUND ACULADO*, *ÎNFLORIT FLORDELISADO*, *ÎMPĂNAT s5 FUSTADO*).

3.6. Este de remarcat prezența masivă în corpusul DRS₂ a terminologiei și frazeologiei religioase, *absente din dicționarele bilingve româno-spaniole anterioare*. Termenii și unitățile frazeologice respective sunt precedate de mărci stilistice corespunzătoare – (*bisericesc*) sau (*Biblie*) – și de indicații ample, între paranteze, utile pentru elucidarea sensului avut în vedere și pentru adecvarea la situația de comunicare, și cuprind:

(a) *formule din ritualul liturgic și sintagme din rugăciuni: Tatăl CERESC (bis.)*, *HAR vouă și pace*, *HARUL Domnului nostru Isus Hristos să fie cu voi toți*, *vie ÎMPĂRĂȚIA Ta (bis.)*, *Doamne, nu Te DEPĂRTA de la mine, s-au DESCOPERIT temeliele lumii (bis.)*, *cât sunt de NECERCETATE judecățile Lui (bis.)*, *îi va NIMICI pe dușmani (bis.)*, *NASCUT nu făcut (bis.)*;

(b) *sintagme și fragmente din Biblie: Făcătorul NEVĂZUTELOR (bis.), DEOFIINȚĂ cu Tatăl, în numele Celui Unuia NĂSCUT (Biblie), Eu și Tatăl Meu UNA suntem (Biblie), de ce M-ai PĂRĂSIT?, Eu i-am PĂRĂSIT, ODRĂSLIND vreo pricină de amărăciune, toiagul ce se ODRĂSLISE, cu SĂRUTARE sfântă (Biblie), Mai marele MESEI (Biblie);*

(c) *denumiri de sărbători religioase: POSTUL Venirii Domnului (la catolici), POSTUL Paștelui;*

(d) *denumiri de practici religioase ortodoxe și catolice: a ține POST negru (începând cu Joia Mare până la Înviere), POSTUL Venirii Domnului (la catolici), POSTUL Paștelui, a se ÎMPĂRTĂȘI în miercuria din Postul mare (la catolici), POMENIREA tuturor credincioșilor răposați (la catolici) ș.a.*

3.7. Deși în articolele consacrate termenilor politici precum COMUNIST, PARTID, POLITICĂ, IDEOLOGIC, PARTINIC, VOT, etc., nu mai figurează *accepțiunile, sintagmele și soluțiile lexicografice influențate ideologic* din dicționarele anterioare anului 1989, DRS₂ mai înregistrează sub unele intrări, *sintagme și contexte obsolete, marcate ideologic* sau sintagme din *limbajul de lemn* de dinainte de 1989 (*fiecare OM sovietic, Secția de INVĂȚĂMÂNT de Partid, FRUNTAȘ în muncă ș.a.*), pentru care s-ar fi impus folosirea unor mărci stilistice, care să preceadă echivalențele spaniole propuse.

3.8. DRS₂ înregistrează numeroși *termeni familiari, populari, regionali, istorici, arhaici*. Cel mai adesea aceștia sunt puși în relație, prin suspendarea opoziției de registru stilistic, cu echivalenți nemarcați și uzuali: JIMBLĂ (*înv.*) BARRA (*DE PAN*), JIPAN (*bot., reg.*) ROBLE, JULFĂ (*reg.*) CAÑAMÓN, SIMIENTE DEL CAÑAMO, MAI (*reg.*) HÍGADO, MAS (*reg.*) ALOJAMIENTO, MĂSAR (*reg.*) 1. CARPINTERO, 2. MANTEL, FILOTIMIE (*înv.*) GENEROSIDAD, A SUMUȚA (*pop.*) AZUZAR, PLAIVAZ (*pop.*) LÁPIZ, POGACE (*pop.*) TORTA, CIULNIȚĂ (*reg.*) REMOLINO, STOLER (*reg.*) CARPINTERO, SUNDUC (*reg.*) BAÚL, ARVANIT (*înv.*) ALBANÉS, HARECI (*înv.*) ¡ADJUDICADO!, ȘABANĂ (*înv.*) TÚNICA, POGHIAZ (*înv.*) ALGARA, POGREBANIE (*înv.*) s.1. ENTIERRO, SEPULTURA, INHUMACIÓN, s.2. (*bis.*) FUNERAL, MISA etc.

De multe ori acești termeni marcați drept (*popular*), (*regionalism*), (*învechit*), (*istoric*) trimit la realități culturale specific românești, iar pentru echivalarea acestora se recurge la o *glosă explicativă*, un *împrumut* sau un *echivalent cultural*: MOȘNEAN (*ist.*) CAMPESINO LIBRE, PROPIETARIO DE SU TIERRA, MUCENIC (*pop., cul.*) JITNICER (*ist.*) JEFE DE LOS GRANEROS PRINCIPESCOS, MASALAGIU (*înv.*) PORTADOR DE ANTORCHA, MASTICĂ (*înv.*) LICOR DE ALMÁCIGO.

Dicționarul înregistrează și o serie de sintagme și contexte marcate (*ist.*) care trimit la realități specific hispanice: CRUCE roșie (*pe giulgiul celor condamnați de Inchiziție*) (*ist.*) ASPA DE SAN ANDRÉS, FIERBERE s. 4 (*ist., în cazane, a criminalilor*) HERVENCIA, care se FLAGELEAZĂ în Săptămâna Mare (*bis.*) DISCIPLINANTE, FLAGELANTE, Organizația de tineret a FALANGEI (*ist.*) FLECHAS AZULES, FUGAR s.II.3. (*ist., d. sclavi*) (*Am.*) CIMARRÓN, om de ÎNCREDERE (*ist.*) VÁLIDO, A ÎNGHIȚI prima îmbucătură din (*ist.*) HACER LA SALVA.

3.9. DRS₂ înregistrează și marchează (*peior.*) sau (*arg.*), numeroși *termeni argotici*, care sunt puși în corespondență, de cele mai multe ori, cu termeni marcați similar în spaniolă: BARAGLADINĂ, BULĂU, CANCI, CIUCIU, A MANGLI, MARDEALĂ, MARDEIAS, MIȘTOCAR, MUCLES, NASOL, NAȘPA, PARAI, PARANGHELIE etc.

3.10. DRS₂ folosește în cazul multor echivalenți mărci care evidențiază diferențele dintre spaniola peninsulară și cea vorbită în America Latină, sau chiar dintre variantele spaniolei peninsulare: (AMS), (AMC), (BO), (PR) (CH), (CO), (EC), (AND), (SAL)¹ etc.

4. Multe cuvinte au două sau chiar trei mărci stilistice: JUVELNIC (*reg., pesc.*), LACTOZĂ (*biol., farm.*), MARULĂ (*reg., bot.*), PANTAHUZĂ (*înv., bis.*), PARHOMEON (*liv., lit.*), PĂNURĂ (*text., pop.*), SUBSIDENȚĂ (*geol., meteor.*), PREDICA *de pe munte* (*bis., pict.*), ISPAS (*pop., bis.*), A GUGĂLI (*arg., inform.*), IBÂNCĂ (*reg., căl.*), MIȘUN (*zool., reg.*), MUCENIC (*pop., cul.*), PITAC (*fin., înv.*), PISTOL (*fin., ist.*), A SURMONTA (*gal. și fig.*), PREOBRAJENIE (*bis., pop.*), POSIBILISM (*ist., pol.*).

De foarte multe ori mărcile diastratice sunt dublate de o explicare a sensului termenului sau lexeului respectiv: MĂMĂRUȚĂ (*reg., buburuză*), MĂRITAT (*reg., d. un bărbat*), COVRU (*reg., vizuină*), SUHAT (*pop., pășune*), OIDIUM (*vit., ciupercă, boală*), PALATINĂ (*înv., etolă scurtă*), PERNION (*med., degerătură*), POȘTIE (*reg., alică*), FIERBINȚEALĂ (*pop., fierbințală*), GUNOI (*fig., lepădătură*), IRIS (*liv., curcubeu*), ÎMBINARE (*mar., mătiseală*), IVORIU (*anat., dentină*), A ÎNVELI s. 4 (*cul., cu slănină*), ARVUNĂ (*pop., acont*), ZĂVELCĂ (*pop., fotă*), A HOJBĂI (*reg., a scotoci*), RATIERĂ (*la războiul de țesut*), SUPAT (*reg.*) („locul de sub pat, spațiul dintre pat și dușumea”), LINIE (*înv., de pedepsit școlarii*).

Cazurile în care DRS₂ nu marchează termenii din diverse registre ale limbii române sau terminologiile de specialitate sunt rare, dar anumite indicații din cadrul articolelor suplinesc această lacună și elucidează sensul termenilor chiar și pentru un vorbitor cu o competență lingvistică medie sau pentru un nespecialist care consultă acest dicționar. Astfel, deși un sunt marcați pe domenii, precizarea între paranteze a sensului unor termeni ajută la identificarea domeniului sau a registrului cărora le aparțin aceștia: EREPSINĂ (*ferment*), EOZINĂ (*colorant*), MADONA (*pictată*) de Murillo, LAMINARIA (*algă*), NICROM (*aliaj*), NOSTOC (*algă*), RULURĂ (*boală a arborilor*), PRECIPITINĂ (*anticorp*), SECRETINĂ (*hormon*), ȘEDITĂ (*exploziv*).

Alteori, explicațiile care însoțesc unii termeni identifică sfera de activitate sau contextul în care este folosit cuvântul respectiv: INTRODUCTIV (*în basme*) EMPUÑADURA, A GĂRDUI (*dogărie*) CERCAR, FORȚOSUL (*nume de pitic*) FORTACHÓN, INTERIOR (*telefon*) EXTENSIÓN, A SE ÎMBOLNĂVI (*d. pisici mâncând prea mulți șoareci*) RATONARSE.

O serie de cuvinte *nu sunt marcate* și nu au nicio altă indicație sintagmatică: BUCHER, CAHLĂ, CONABIU, A MURUI, PĂLMAR, RĂGĂLIE, PARLAGIU, RATIERĂ, RISBERMĂ, SALAMALEC, TÂRLIE, TÂRN, ȚUCAL.

În unele cazuri se observă o lipsă de consecvență în marcarea cuvintelor din aceeași familie lexicală (A SINILI este marcat (*reg.*), SINEALĂ (*pop.*), iar SINILIU este nemarcat, PITARCĂ este marcat (*reg.*), iar PITĂRCUȚĂ (*bot.*), MĂJAR este marcat (*înv.*), dar MĂJĂRIT apare ca termen neutru, sau chiar o marcarea diferită de cea a dicționarelor limbii române (CHIULANGITĂ e marcat (*arg.*), deși el este un termen familiar).

5. Analiza aspectelor micro-structurale a pus în evidență organizarea riguroasă a articolelor de dicționar, buna reprezentare a polisemiei, înregistrarea de serii sinonimice

¹ Abrevieri pentru America de Sud, America Centrală, Bolivia, Puerto Rico, Chile, Columbia, Ecuador, Andalucia și, respectiv, Salamanca.

ample și acuratețea soluțiilor lexicografice. DRS₂ oferă o polisemie amplă și distincții de registru pentru fiecare subsens înregistrat și pentru echivalenții propuși.

Atunci când un singur termen acoperă și în spaniolă toate subsensurile unui cuvânt polisemantic românesc lexicografii indică acest lucru prin explicația (*toate sensurile*), care precedă corespondentul respectiv.

În cazul altor termeni polisemantici, subsensurile acestora sunt marcate corespunzător și sunt indicați corespondenții specializați contextual: JIGODIE. (*vet.*) *MOQUILLO DE PERRO*, 2. v. JAVRĂ, 3. (*fig.*) *CANALLA*, 4. (*fig.*) *ANIMALUCHO*, *lovi-te-ar JIGODIA ¡PERRO SARNOSO!*, MANĂ 1. (*bot.*) *LECANORA*, 2. (*fitopat.*) *MILDIÚ (DE LA VID*, 3. (*apic.*) *MIELATO*, 4. (*fig.*) *MANÁ*, *MANTINELĂ (la hochei pe ghiață) VALLA, (la biliard) BARANDA, BANDA, (tauromahie) BARRERA, FISTULOS (med.) FISTULOSO, (bot.) ENVAINADOR, A INDEXA (cib.) INDIZAR, (ec.) INDEXAR*. La fel, BÂT (*reg.*) este pus în corespondență cu neutrul *ABUELO*, dar și cu un regionalism (*Aragon*) *YAYO*, pentru echivalarea termenului *PLAGĂ*, sunt indicați, în mod corect, *LLAGA*, pentru sensul marcat (*med.*) de „leziune a țesuturilor corpului (...), rană adâncă”, și *PLAGA, CALAMIDAD* și *LACRA* pentru sensul figurat de „calamitate (a unei colectivități), flagel, pacoste” ș.a.m.d.

Aceleași principii lexicografice sunt aplicate și în cazul diverselor combinații sintagmatiche ale unui termen, care sunt marcate pe domenii și puse în relație cu echivalentul corect: *PATĂ galbenă (med.) MÁULA LÚTEA, PATĂ ionică (el.) MANCHA IÓNICA, PATĂ pe ochi (vet.) DRAGÓN, în formă de LACRIMĂ EN FORMA DE LÁGRIMA, (bot.) DACRIOIDEO, JUDECATA lui Dumnezeu a) JUICIO DE DIOS, b) (ist.) ORDALÍAS, a începe/a pleca de la ZERO EMPEZAR/PARTIR DE CERO, activitate electrică ZERO (med.) (PRESENTA) ENCEFALOGRAMA PLANO*.

Alteori sunt indicați corespondenți specializați contextual pentru anumite domenii și registre ale limbii spaniole, sau sunt precizate distincțiile care se fac între lexemele spaniole în funcție de variabila /*timp*/: *care se ÎNCOLĂCEȘTE spre stânga (bot.) SINISTROSO, ÎMBLÂNZITORUL de șerpi (astron.) OFIUCO, ÎMBINARE nereușită a culorilor (pict.) EMPASTE, FIRET (mil.) ENTORCHADO, FIRETURI de mareșal ENTORCHADOS DE MARISCAL, JITIE (bis.) BIOGRAFÍA, JITII ale sfinților SANTORAL, JOIA Verde (bis., D.Q.) CORPUS, IRANIAN (modern) IRANÍ, (ist.) IRANIO, IRANÉS*.

Preocuparea pentru indicarea unor corespondenți din diverse variante ale spaniolei este evidentă chiar și în cazul sintagmelor specializate: *beton PRECOMPRIMAT* este tradus prin *HORMIGÓN PRECOMPRIMIDO*, dar și prin (*Am.*) *HORMIGÓN PREEFORZADO*.

În cazul unor echivalențe propuse lexicografii precizează *restricțiile de uzaj*, cu consecințe importante în comunicarea în limba spaniolă. Astfel, echivalența *COGER EL TELÉFONO*, propusă pentru *a lua / a ridica TELEFONUL* este precedată de precizarea (*NU în AR/ME*) – „nu se folosește în Argentina și Mexic” –, precizare importantă deoarece, în aceste variante ale spaniolei, verbul *COGER* are și subsensul marcat (*argotic*) de „a realiza un act sexual”, iar selectarea acestei sintagmei ar fi inadecvată într-un astfel de context.

6. O serie de soluții ale DRS₂ dovedesc lipsă de rigoare și inconsecvență în redarea sensului și a conotațiilor stilistice sau în păstrarea registrelor limbii pentru echivalențele propuse.

Astfel, *SPANAC* este marcat greșit (*arg. d. seriale*) pentru subsensul al doilea (care este glosat de *DEXI* prin (*fig.*) „lucru fără valoare, lipsit de importanță, fleac”) și tradus prin *CULEBRÓN* („telenovelă”), *HOMOSEXUAL* este pus în relație cu lexemele *HOMOSEXUAL, INVERTIDO*, marcat (*fam*), deși acesta figurează în dicționarele spaniole ca termen (*ieșit din uz*), și cu *MARIQUITA* și *MARICÓN*, care în dicționarul *Cumbre* sunt marcate (*vulgar*) și (*tabu, trebuie folosit cu prudență*).

MALADIE, considerat de DEXI (*med.*), este marcat (*liv.*) și redat prin neutru *ENFERMEDAD*, dar este omis corespondentul egal semic și ca registru stilistic *MALADÍA*, la *NEȚESĂLAT* echivalențele sunt precedate de indicațiile (*d. oameni*), (*d. cai*), în loc să fie marcate prin (*figurat*) sensurile de „păr nepieptănat, încâcit” și de „persoană neîngrijită, murdară”.

MĂTĂUZ (*bis.*), marcat de DEXI și (*pop.*), este pus în relație, prin neutralizarea opoziției de registru, cu un echivalent cultural – *HISOPO* –, dar și cu *ASPERSORIO*, corespondent eronat, din registrul neutru, care are sensul de „aspersor”, *A SE BÂHLI*, marcat (*reg.*) este pus în corespondență cu lexemele nemarcate stilistic *ESTANCARSE*, *EMPANTANARSE*, în schimb pentru *BÂHLIT* (*reg.*) sunt indicate echivalențele *ESTADIZO*, *PUTREFACTO*, pentru *BUF* (*interj.*) sunt indicați corespondenții *¡BUF!*, *¡PAF!*, *¡CATAPLUM!*, dar și *¡BÚMBALE!*, echivalent care ar fi trebuit precedat de indicația (*în limbajul copiilor*), termenul *MANEA* este marcat (*muz.*) și echivalat prin *CANCIÓN GITANA BARRIOBAJERA*, glosă care nu elucidează sensul termenului românesc, dar este omis *MANELIST*, care se actualizează cel puțin la fel de frecvent, cu două sensuri, dintre care unul, *figurat*, dificil de tradus.

7. Unitățile frazeologice din *limbajul colocvial, familiar* sau din *argou*, ridică probleme de punere în corespondență, iar un dicționar bilingv trebuie să indice și *gradul de echivalență dintre unitățile puse în relație*, să avertizeze vorbitorul ori de câte ori există o *conotație particulară* a echivalențelor indicate și să indice cărui registru stilistic îi aparțin echivalențele înregistrate.

Sintagma *a mirosi a SUDOARE* este pusă în relație doar cu o expresie marcată stilistic, (*arg.*) *OLER A TIGRE* („a mirosi foarte rău o încăpere închisă sau o persoană”), deși ar fi fost necesară indicarea, în primul rând, a corespondentului uzual *OLER A SUDOR*.

Absența mărcilor de registru are consecințe asupra selecției pe care o fac utilizatorii dicționarului. Astfel, expresiile *a-i da OTPUSTUL* și *a-și da OTPUSTUL* (*înv.*) (glosate în DEXI (*înv.*, *bis.*, *pop.*) prin „a ucide” și, respectiv, „a muri”) sunt puse în relație cu două expresii nemarcate în niciun fel, *MANDARLE AL OTRO MUNDO/BARRIO* și, respectiv, *PASAR A MEJOR VIDA*, deși acestea aparțin registrelor glumeț și eufemistic ale limbii spaniole, iar pentru *am pus-o de MĂMĂLIGĂ* sunt indicate drept echivalențe *LA HEMOS PRINGADO / PARIDO / CAGA(D)O*, expresii argotice și / sau triviale, nemarcate ca atare în DRS₂.

La fel stau lucrurile și în cazul echivalențelor expresiei *un SCÂRȚA pe hârtie UN CAGATINTAS* și *UN CHUPATINTAS*, sau ale expresiei *A PLĂTI oalele sparte* (*fam.*) *COMERSE/TRAGARSE EL MARRÓN*, care ar fi trebuit marcate (*vulgar*).

8. Probleme de echivalare pun și expresiile în care referința la **realitatea extralingvistică** (istorică, religioasă, a credințelor populare) este pronunțată.

Dacă expresiile *pe când HAN-Tătar* (*pop.*) sau *vedea-te-aș la MĂRCUȚA* (*la balamuc*) pot fi puse în relație cu niște echivalente culturale – *EN TIEMPO DE LOS GODOS* și, respectiv, *¡QUE SE TE LLEVEN AL MANICOMIO DE LEGANÉS/CIEMPOZUELOS!* –, în schimb, echivalarea unor expresii precum *a o duce ca un BIMBAȘĂ*, *a-i cânta veșnica POMENIRE*, *a inventat ața de tăiat MĂMĂLIGA*, *îi bate / îi joacă COLIVA în piept* prin *VIVIR COMO UN DUQUE / UN PRÍNCIPE / UN REY*, *CANTAR / ENTONAR UN RÉQUIEM POR*, *INVENTÓ EL HILO PARA CORTAR JABÓN* și, respectiv, *ESTÁ EN LAS ÚLTIMAS*, duce la pierderea „culorii locale” și a expresivității acestora.

9. DRS₂ înregistrează și *termeni, sintagme sau sensuri inexistente în dicționarele limbii române.*

În toate aceste cazuri marca diastratică și corespondenții cu care sunt puși în relație aceștia sunt cei care elucidează sensul lexemelor și sintagmelor românești: PIAR *RELACIONES PÚBLICAS* („responsabil cu *Relații Publice*”), TOT-TEREN *TODOTERRENO* („vehicul 4x4”), sub TRAIAN se face trimiterea la sintagma *Drumul lui TRAIAN*, marcată (*astron.*) *VÍA LÁCTEA* („Calea Lactee”), sub A RAȘCHETA este înregistrat un al treilea sens, marcat (*arg.*) *AFEITARSE* („a se bărbieri”), *MULSUM* (*ant.*) *VINO MULSO / MEZCLADO CON MIEL*, *PARACLET* 1. (*în Biblie*) *CONSOLADOR*, 2. *ABOGADO*, *STROC* (*canotaj*) *PALADAS POR MINUTO; REMADA*), *SOLEE* (*bis.*) *GRADAS DEL ICONOSTASIO*, *IRIMIC* (*ind. alim.*) *MOYUELO, MENUDILLO*.

Sintagma *LADA cu bani* apare în *DEXI* drept termen (*pop.*), având sensul de „seif”, dar lexicografii DRS₂ nu o marchează ca atare și o echivalează prin *CAJA/ARCA DE CAUDALES* („cutia cu încasări”) și nu prin *CAJA FUERTE*, cum ar fi fost corect. În schimb, *a-l prinde la LADĂ* (*pop.*), tradusă prin *COGERLE CON LA MANO EN LA MASA* („a-l prinde la furat”), nu figurează în dicționarele uzuale ale limbii române, iar sensul sintagmei *LADA de spălat rufe*, înregistrată și marcată (*pop.*) de lexicografii DRS₂, este opac pentru vorbitorul limbii române și poate fi elucidat doar prin consultarea unui dicționar explicativ spaniol, care glosează un subsens al echivalentului propus – *BANCA* – prin „cutie în care intră spălătoresele pentru a nu se uda când spală”.

10. DRS₂ recurge la mărci sau indicații preliminare inedite pentru unele echivalențe propuse, cum ar fi marca (*DQ*), care precedă echivalenții din *Don Quijote*, și indicarea unor nume de autori clasici spanioli, ceea ce semnalează utilizatorilor dicționarului că au de-a face cu echivalenți din registrul cultivat al limbii spaniole, sau cu mostre autentice de uzaj lingvistic: *MULȚUMIREA de a trăi* (*Unamuno*) *EL CONTENTAMIENTO DE VIVIR*, *toți rămași NĂUCI* (*Galdós*) *TODOS SE QUEDARON COMO LELOS*, *NĂPĂDIT de pânze de păianjen* (*Blasco Ibáñez*) *CUBIERTO DE TELARAÑAS*, *ÎNDESAI bucăți de pâine în buzunar* (*Quevedo*) *EMPEDRÉ LA FALTRIQUERA DE MENDRUGOS*, *PREGĂTEȘTE caii!* (*Galdós*) *¡DISPON LOS CABALLOS!*, *A ÎMBĂTRÂNIT* (*subit*) *cu zece ani* (*Clarín*) *DIEZ AÑOS MÁS SE LE ECHARON ENCIMA*, *n-am avut niciodată ÎNCREDERE în nimeni* (*Franco*) *YO NUNCA HE PUESTO MI CONFIANZA EN NADIE*.

11. Un tip special de contexte, pe care le înregistrează, pentru prima dată și în mod consecvent, un dicționar bilingv român-spaniol, este cel reprezentat de titlurile de *opere literare, povești, fabule, opere și piese muzicale, tablouri, sculpturi celebre*, urmate de mărci care indică domeniile artistice cărora le aparțin sau de precizări, între paranteze, privind autorii acestora: *Forsyte SAGA* (*roman*), *HORA Stacatto* (*de G. Dinicu*), *LIVADA cu vișini* (*de Cehov*), *Fecioara cu PRUNCUL* (*arte*), *COLIBA unchiului Tom* (*lit.*), *MOTANUL încălțat*, *UNCHIUL Vania* (*lit.*), *NEVESTELE vesele din Windsor* (*lit.*), *AZILUL de noapte* (*titlul unei piese de M. Gorki*), *DOCTOR fără voie* (*de Molière*), *Punerea în MORMÂNT* (*pict.*), *Aventuri din epoca de PIATRĂ* (*cine.*), *OLANDEZUL zburător* (*de Wagner, muz.*), *COCOȘATUL de la Notre Dame*, *FIINȚA și neantul* (*de Sartre*), *PONTICEle lui Ovidiu*, *SUFERINȚELE tânărului Werther* (*de Goethe*), *REVIZORUL* (*de Gogol*) etc.

12. Folosirea concretă a unui cuvânt, atât în limba română, cât și în limba spaniolă, nu este întotdeauna doar o problemă de sens, ci și de restricție contextuală sau de efect stilistic,

iar menționarea acestor aspecte într-un dicționar bilingv are o importanță deosebită pentru utilizatorii acestuia. Atunci când lexicograful lasă în seama intuiției lingvistice a vorbitorilor selecția termenului potrivit, aceștia vor avea dificultăți în perceperea diferențelor dintre echivalențele propuse sau vor fi nevoiți să consulte și un dicționar explicativ al limbii spaniole.

Dincolo de aceste observații, DRS₂ este un instrument deosebit de util pentru învățarea lexicală, traduceri și semantica contrastivă româno-spaniolă, iar astfel de lecturi tematice pot contribui la perfecționarea produselor lexicografice viitoare.

SURSE

- Cumbre – Aquilino Sánchez (coord.), *Gran diccionario de uso del español actual (basado en el corpus lingüístico Cumbre)*, Madrid, SGEL, 2001.
- DEXI – Eugenia Dima (coord.), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău, Editura Arc & Editura Gunivas, 2007.
- DRS₁ – Alexandru Calciu, Constantin Duhăneanu, Dan Munteanu, *Dicționar român-spaniol*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- DRS₂ – Alexandru Calciu, Zaira Samharadze, *Dicționar român-spaniol*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

BIBLIOGRAFIE

- Bidu-Vrânceanu, Angela, 2000, „Dicționarele bilingve din perspectiva metalexicografiei”, *Limba și literatură*, vol. I-II, p. 11-17.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, București, Editura Universității din București.
- Bidu-Vrânceanu, Angela (coord.), 2010, *Terminologie și terminologii*, București, Editura Universității din București.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, Narcisa Forăscu, 2005, *Limba română contemporană. Lexicul*, București, Humanitas Educațional.
- Corbin, Pierre, 1989, „Lire les dictionnaires. Pour la constitution en champs de recherche de la lecture critique des textes lexicographiques français contemporains”, *Le français dans le monde*, nr. *Léxiques*, p. 31-41.
- Coșeriu, Eugen, 2000, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, Editura Arc.
- DSL – Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2001.
- Forăscu, Narcisa, 2007, *Sinonimia: teorie și practică*, București, Editura Universității din București.
- Lozinski, Carmen, 2006, „Problemele sensului în dicționarele bilingve româno-spaniole”, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Limba română. Aspecte sincronice și diacronice*, București, Editura Universității din București, p. 297-306.
- Lozinski, Carmen, 2008, „Problemele polisemiei în limbile română și spaniolă. Sensuri noi în dicționarele bilingve”, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării. Actele celui de al 7-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 7-8 decembrie 2007)*, București, Editura Universității din București, p. 629-632.
- Lozinski, Carmen, 2009, „Terminologiile în dicționarele bilingve româno-spaniole”, în Rodica Zafiu, Gabriela Stoica, Mihaela N. Constantinescu (eds.), *Limba română. Teme actuale*.

- Actele celui de al 8-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 5-6 decembrie 2008)*, București, Editura Universității din București, p. 549-554.
- Lozinski, Carmen, 2010a, „Sinonimie și echivalență interlingvistică în dicționarele bilingve româno-spaniole”, în Rodica Zafiu, Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae (eds.), *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze. Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 4-5 decembrie 2009)*, vol. I, București, Editura Universității din București, p. 257-263.
- Lozinski, Carmen, 2010b, „Termeni specializați în dicționarele bilingve (româno-spaniole)”, în Angela Bidu-Vrănceanu (coord.), 2010, p. 273-288.
- Lozinski, Carmen, 2011, „Noul Dicționar român-spaniol. Aspecte macro- și micro-structurale”, în Rodica Zafiu, Camelia Ușurelu, Helga Bogdan Oprea (eds.), *Limba română: Ipostaze ale variației lingvistice. Actele celui de al 10-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 3-4 decembrie 2010)*, vol. I, București, Editura Universității din București, p. 275-283.
- Lozinski, Carmen, 2012, „Cuvinte și sensuri recente în Noul Dicționar român-spaniol”, în Rodica Zafiu, Ariadna Ștefănescu (eds.), *Limba română: Direcții actuale în cercetarea lingvistică. Actele celui de al 11-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 9-10 decembrie 2011)*, vol. II, București, Editura Universității din București, p. 127-132.
- Lozinski, Carmen, 2013, „Frazeologia româno-spaniolă. Problemele echivalării și traducerii”, în Rodica Zafiu, Ariadna Ștefănescu, Carmen Mîrzea Vasile, Raluca Brăescu (eds.), *Limba română: variație sincronică, variație diacronică. Actele celui de al 12-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 14-15 decembrie 2012)*, vol. I, București, Editura Universității din București, p. 189-196.

STYLISTIC (DIASTRATIC) MARKS IN ROMANIAN-SPANISH BILINGUAL DICTIONARIES

(Abstract)

In this article we have expanded our previous research dedicated to various macro- and micro-structural aspects of Romanian-Spanish bilingual dictionaries in terms of diastratic marks.

Our study looks into the inner workings of a default Romanian-Spanish bilingual dictionary. We have presented the importance of the terminology in such a dictionary, the registered fields and subfields, with a special discussion about the subfield concerning the updating of existing bilingual dictionaries with diastratic marks; we have also presented the types of marks used by lexicographers, their consistent distribution at the level of the lexical items, the role of stylistic marks (diastratic marks) in defining sense and the practical applications of such an analysis.